

Motion till riksdagen 2023/24:471

av **Matheus Enholm m.fl. (SD)**

Några valfrågor

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kandidaters valbarhet och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om id-kontroller i anslutning till de allmänna valen och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om nationella riktlinjer för utbildning och kontroll av kommunala valinformatörer och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om politisk propaganda vid röstmottagningsställena och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om medborgarförslag och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda formerna för medborgarförslag och folkinitiativ samt finansiering av dessa och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om incidentrapportering och myndighetssamverkan och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om överklaganden och återföring av mandat och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om tystnadsplikt för väljarbiträden och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Den konservativa idétraditionen utgår från principen om små och noggrant övervägda förändringar över tid. Utvecklingen under de senaste allmänna valen påvisar att det föreligger ett visst reformbehov i vissa valfrågor kopplade till den allmänna rösträttens utövande. Detta är förslag som på den nationella socialkonservatismens grunder syftar

till att stärka den parlamentariska demokratin, rättsstatligheten och rättssäkerheten i Sverige.

Valsedlar

Sverigedemokraterna anser i likhet med Valmyndigheten att partigemensamma valsedlar bör införas. Tidöpartierna har enats om att denna fråga skall utredas under valperioden varför vi inte driver denna fråga i här aktuell motion.

Kandidaters valbarhet

I sin senaste erfarenhetsrapport från de allmänna valen, VAL-686, konstaterar Valmyndigheten att det i valet 2022 förekom att kandidater på eller i anslutning till valdagen folkbokförde sig i den kommun där kandidaten föreföll kunna ta ett mandat. Ett exempel på det är partiet Nyans förra partiledare som kandiderade i 16 olika kommuner men som sedan skrev sig i Botkyrka där partiet vann mandat. Detta är inte förenligt med hur demokratin är tänkt att fungera. Valmyndigheten anför att det blir svårt för väljarna att kunna förutse vilka kandidater som faktiskt kan bli valbara. I likhet med Valmyndigheten anser Sverigedemokraterna att det finns anledning att förändra frågan om valbarhet på så sätt att den som kandiderar i val till region- och kommunfullmäktige skall vara folkbokförd i den region eller kommun som kandidaturen avser genom beslut fattat av Skatteverket senast på valdagen. På detta sättet förhindras även möjligheten att ändra sin folkbokföringsadress retroaktivt.

Tydliga krav på att kunna identifiera sig i vallokalen och vid budröstning

Enligt nu gällande ordning går det att rösta utan att legitimera sig, exempelvis genom att en annan person, en så kallad intygsperson, intygar den röstandes identitet. Kravet på att kunna legitimera sig bör bli absolut. Även om det i ett mycket fåtal fall kan medföra att personer som till exempel dagarna innan valet blivit bestulna på alla sina id-handlingar inte kan rösta, torde fördelarna överväga nackdelarna.

Systemet med intygspersoner kan alltför enkelt utnyttjas och vid flera tillfällen har det hänt att personer som kommer till sin vallokal för att rösta redan är avprickade i röstlängden. Detta kan bero på såväl slarv som fusk. Oavsett vilka orsaker som ligger bakom medför detta stora konsekvenser för den enskilde. Genom införandet av obligatoriska ID-kontroller samt avskaffande av intygspersoner skulle det dock vara möjligt att införa digital avläsning så att även röstlängden avprickas maskinellt, vilket sannolikt helt skulle åtgärda problemet med felaktigt avprickade personer.

Systemet med budröster fyller ett viktigt syfte, främst för personer som på grund av ålder eller sjukdom inte kan ta sig till vallokalen för att avlägga sin röst. För Sverigedemokraterna är det helt centralt att även dessa människor fortsatt har möjlighet att använda sina demokratiska rättigheter.

Regeringen bör därför utreda hur ett absolut identifikationskrav enligt ovan kan införas och implementeras samt se över hur systemet med budröstning kan bli mer motståndskraftigt mot missbruk och fusk. Samtidigt måste det självklart säkerställas att

äldre eller sjuka personer kan använda systemet, så att deras demokratiska rättigheter att rösta inte på något sätt urholkas.

Valinformatörer

Inför valen anställer många kommuner så kallade valinformatörer. Motiveringen till detta sägs vara att höja valdeltagandet bland grupper där valdeltagandet är lågt. Valinformatörerna anställs och utbildas av kommunerna själva. Tv-programmet Uppdrag granskning har gjort ett reportage som publicerades första gången 7 september 2018 där en valinformatör var inblandad i en röstfuskaffär. Där framgår att en hög företrädare för Miljöpartiet i Botkyrka inför valet 2018 försökte sälja ett stort antal röster till politiska motståndare i utbyte mot att partiet drev igenom en förändring i detaljplanen, så att centralt belägen mark skulle beredas för ett moskébygge. Hade denna affär gått igenom hade den i värsta fall kunnat rubba maktbalansen i hela kommunfullmäktige. En person som var anställd av kommunen som valinformatör var dessutom inblandad i affären. Enligt SVT var personen med anställningen också den som under ett möte utlovade röster i valet, genom att under fredagsbönen påbjuda församlingens medlemmar att rösta på partiet som då skulle driva igenom detaljplanen. Det aktuella partiet (Moderaterna) avslöjade dock hela uppgörelsen i stället för att gå med på affären.

Att en kommunalt anställd valinformatör på detta sätt är med och säljer röster och påstår sig kunna få tusentals människor att rösta på ett visst parti är mycket allvarligt. Trots att detta förfarande inte bryter mot någon lag bryter det mot demokratins grundförutsättningar. Nationella riktlinjer för utbildning och kontroll bör därför utarbetas för de som skall arbeta som valinformatörer. Saklighet och opartiskhet i arbetet kommer att vara särskilt viktiga parametrar. Därutöver behöver staten och kommunerna enas om en gemensam och effektiv kontroll av valinformatörerna.

Politisk propaganda i och invid röstningslokaler

Det är viktigt att de platser där röstmottagning sker är strikt neutrala och utan otillbörlig politisk påverkan. Enligt vallagen 8 kap. 3 § får det inte förekomma propaganda eller annat som syftar till att påverka väljarna i val- och röstningslokaler. Det är vanligt att kommunernas valnämnder tar fram riktlinjer om hur man skall förhålla sig till vallagens skrivelser. Vi anser att det är olyckligt att det kan skilja sig stort mellan kommunerna vad som anses vara politisk propaganda och påverkan. Sverigedemokraternas förslag är att ingen propaganda, såsom partipolitisk verksamhet och valsedelsutdelning, får ske i och invid val- och röstningslokaler. Regelverket skall också ses över i fråga om vad som definieras som propaganda så att samma villkor gäller för alla kommuner och utlandsmyndigheter.

Medborgarförslag

Sverigedemokraterna är anhängare av den parlamentariska demokratin men förordar även att demokratin skall komma närmare medborgarna. Ett ypperligt sätt att förena dessa två aspekter av folkstyret är att införa möjligheten för röstberättigade medborgare att lämna medborgarförslag genom en e-petition. En e-petition innebär en lösning där en

medborgare kan skicka in ett förslag till riksdagen ungefär som en enskild motion som sedan offentliggörs på en för ändamålet avsedd hemsida. Om förslaget vinner allmänhetens gillande genom att få ett på förhand bestämt antal signaturer skall den underställas behandling i berört riksdagsutskott. Den som är förslagens upphovsman har själv till uppgift att marknadsföra och vinna allmänhetens gehör för sitt eget förslag. Staten skulle med fördel kunna ha huvudansvaret för att en lämplig portal för detta finns tillgänglig online. Ett naturligt andra steg i en sådan process är att bygga ut den så att den även kan användas för folkinitiativ på kommunal nivå. Det bör även utredas om staten bör bära en del av kostnaden för folkinitiativ på kommunal nivå.

Incidentrapportering och ökad samverkan mellan myndigheterna

All form av valfusk och sabotage riskerar att på sikt skada den legitimitet som riksdagsvalen idag åtnjuter. Valmyndigheten anger i sin erfarenhetsrapport från 2022 års val att man mottog 653 incidentrapporter, en majoritet av dessa rörde valsedlar som hade stulits eller saboterats. Detta kan i värsta fall leda till att valresultatet påverkas. Valmyndigheten skriver vidare att det sker ett betydligt större antal tillbud men att de inte rapporteras in centralt. För att möjliggöra en samlad bild av förekomsten av avvikelser och incidenter nationellt bedömer Valmyndigheten att incidentrapporteringen bör vara obligatorisk för valadministrationen till kommande val.

Sverigedemokraterna har länge påtalat detta och delar problembeskrivningen. För att skapa en översyn kring detta samt komma tillrätta med överträdelser och sabotage anser Sverigedemokraterna att man bör inrätta en enhetlig incidentrapportering för Valmyndigheten, valprovsningsnämnden samt de lokala valnämnderna. Ökad samverkan mellan de berörda parterna minskar risken att allvarliga incidenter och tillbud faller mellan stolarna. Det skall vara ett krav när en röstmottagare eller tjänsteman på Valmyndigheten upptäcker en överträdelse eller brist att anmäla detta vidare. Med detta förslag kan vi minska vårt valsystems sårbarhet mot antidemokratiska krafter som vill påverka eller sabotera valprocessen.

Överklaganden och återföring av mandat

De aktuella bestämmelserna för återföring av mandat i riksdagen samt i regioner och kommuner som är valkretsindelade infördes i syfte att förbättra proportionaliteten i valen, då en bred politisk uppslutning fann det äldre systemet otillräckligt. De allmänna valen 2018 var första gången som bestämmelsen tillämpades.

Interaktionen mellan bestämmelserna för återföring av mandat i 14 kap. vallagen (4 § a–c) och systemet för överklaganden av röster är emellertid snedvriden. Detta har tidigare lyfts fram i valprovsningsnämndens promemoria Erfarenheter av provningen av överklaganden i 2018 års allmänna val (Dnr 14-2019) där man påtalade problematiken.

En indirekt problematik skulle kunna uppstå då ett omval till riksdagen, regionfullmäktige eller kommunfullmäktige endast skall avse det antal fasta mandat och utjämningsmandat som tilldelades den eller de valkretsar som är berörda vid det upphävda valet. Om återföring av mandat sker, exempelvis innan omvalsprocessen påbörjats – som då rör en helt annan valkrets, vilket i riksdagsval betyder en helt annan del av landet – kan detta färga av sig på överklagande- och omvalsprocessen. Därför anser vi

att regeringen bör utreda frågan och återkomma till riksdagen med ett förslag på lösning.

Tystnadsplikt för väljarbiträden

En straffsanktionerad tystnadsplikt bör införas för anhöriga eller andra enskilda som hjälper väljare att rösta, och röstmottagare bör åläggas att informera biträden om denna. Riksdagen bör i enlighet med 2020 års valutrednings delbetänkande tillkännage detta för regeringen.

Matheus Enholm (SD)

Fredrik Lindahl (SD)

Victoria Tiblom (SD)

Lars Andersson (SD)